

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

AYKAÇ / TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no. 31226/09)

KARAR

37. maddenin 1. fıkrasının (c) bendi ve 2. fıkrası • Sözleşme'nin 6. maddesinin 1 ve 3. fıkralarının ihlal edildiğini kabul eden ve bu tür durumlarda iç hukukun ceza yargılamalarının yenilenmesini gerektirdiğini belirten tek taraflı bir deklarasyona dayanılarak daha önce kayıttan düşürülen başvuru • Hükümetin tek taraflı deklarasyondaki taahhütlerini iç hukuk düzeninde fiilen etkisiz bırakan, yerel mahkemelerin başvuranın yargılamanın yenilenmesi talebini reddetmesi • Mahkemeyi başvuruyu yeniden kayda almaya sevk eden bir "istisnai durumun" varlığı • Tek taraflı deklarasyonlara dayanılarak kayıttan düşürülen çok sayıdaki benzer başvuru arasında, bu yönüyle istisnai bir dava.

6. maddenin 1. fıkrası (ceza yönü) ve 6. maddenin 3. fıkrasının (c) bendi • Adil yargılanma • Başvuranın polis göz altısındaiken avukata erişim hakkının kanunen kısıtlanmasını ve sonrasında bu süreçte elde edilen ifadelerin mahkûmiyetine dayanak yapılmasını haklı kılan zorunlu nedenlerin bulunmaması • Yargılamanın genel adillığının telafi edilemez biçimde zedelenmesi • Ulusal mahkemelerin, başvuranın yargılamanın yenilenmesi talebini bariz bir maddi veya hukuki hataya dayanarak reddeden ve Anayasa Mahkemesinin ele almadığı adaleti tanımama ile sonuçlanan kararları.

6. maddenin 1. fıkrası (ceza yönü) ve 6. maddenin 3. fıkrasının (d) bendi • Adil yargılanma hakkı • Tanıkların dinlenmesi • Başvuranın mahkûmiyetinde, ikamet ettikleri yer mahkemelerince dinlenen ve duruşmada hazır bulunmayan tanıkların yazılı beyanlarının esas alınması • Mahkûmiyette önemli ağırlığa sahip delil sunan tanıkların duruşmaya katılmamaları için geçerli bir gerekçenin bulunmaması ve yeterli dengeleyici unsurların sağlanmamış olması

Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

STRAZBURG

9 Aralık 2025

Davanın Büyük Daireye gönderilmesi talebi inceleme aşamasındadır.

İşbu karar, Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2026. Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Aykaç / Türkiye davasında,

Başkan

Arnfinn Bårdsen,

Hâkimler,

Saadet Yüksel,

Péter Paczolay,

Oddný Mjöll Arnardóttir,

Gediminas Sagatys,

Stéphane Pisani,

Hugh Mercer

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Hasan Bakırcı'nın katılımıyla Daire hâlinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Türk vatandaşı Ayhan Aykaç'ın ("başvuran"), 16 Nisan 2009 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca Mahkemeye yapmış olduğu başvuruyu (no. 31226/09),

Başvuranın hukuki yardımdan yararlandırılmaması ve tanıkları bizzat sorgulama imkanından yoksun bırakıldığı iddialarına ilişkin şikâyetlerin Türk Hükümetine ("Hükümet") bildirilmesine ve başvurunun geri kalan kısmının kabul edilemez olduğuna ilişkin kararı;

Tarafların görüşlerini,

Hükümetin 23 Kasım 2016 tarihli ek görüşlerini,

Hükümetin 6 Eylül 2018 tarihli tek taraflı deklarasyonuna dayanılarak, mevcut başvurunun kayıttan düşürülmesine ilişkin 23 Mayıs 2019 tarihli kararı;

Başvuranın talebi üzerine, başvurunun 22 Ekim 2024 tarihinde yeniden Mahkemenin dava listesine kaydedilmesine ilişkin kararı;

Mahkemenin mevcut başvurunun kayıttan düşürülmesine ilişkin yukarıda anılan 23 Mayıs 2019 tarihli kararından sonra meydana gelen gelişmelere dair tarafların görüşlerini dikkate alarak;

18 Kasım 2025 tarihinde gerçekleştirilen kapalı müzakerelerin ardından, Aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Başvuru, başvuran aleyhine yürütülen ceza yargılamasının adil olmadığı iddiası ile ilgilidir. Hükümet tarafından 6 Eylül 2018 tarihinde sunulan tek taraflı deklarasyona dayanılarak Mahkemece 23 Mayıs 2019 tarihinde kayıttan düşürülen başvuru, yeniden Mahkemenin dava listesine kaydedilmiştir. Başvuru, (i) başvuranın avukata erişim hakkına yönelik sistematik kısıtlama ve avukat yokluğunda elde edilen delillerin mahkûmiyet hükmüne esas alınması ile (ii) ceza yargılaması sırasında tanıkları sorgulama imkânından yoksun bırakıldığı iddiasına ilişkin meseleleri gündeme getirmektedir. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ile 3. fıkrasının (c) ve (d) bentleri kapsamındaki haklarının ihlal edildiğinden şikâyet etmektedir.

OLAY VE OLGULAR

2. Başvuran, 1964 doğumlu olup Mardin'de tutuklu bulunmaktaydı. Başvuran, Diyarbakır Barosuna bağlı Avukat R. Yalçındağ Baydemir tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet ise, o dönemde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdindeki kendi görevlisi olan Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi eski Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Dava konusu olaylar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

I. BAŞVURAN HAKKINDAKİ CEZA YARGILAMALARI

5. Başvuran 8 Şubat 2000 tarihinde, silahlı terör örgütü PKK'ya (Kürdistan İşçi Partisi) üye olduğu şüphesiyle polis tarafından yakalanarak gözaltına alınmıştır.

6. İstanbul Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memurları, 10 Şubat 2000 tarihinde, başvuranın ifadesini avukat yokluğunda almıştır. Başvuran, PKK üyeliğini ve örgüte verdiği desteği teyit etmiş ve PKK üyesi olduğu süre zarfında gerçekleştirdiği hukuka aykırı faaliyetler hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Olay tarihinde yürürlükte olan mevzuat uyarınca başvuran, ancak tutuklanmasından sonra bir avukat yardımından yararlanabilmiştir. Başvuran ifadesinde, 1982 yılında yakalandığını ve 1983 yılında Diyarbakır 2 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından PKK üyeliğinden suçlu bulunarak yirmi yıl hapis cezasına mahkûm edildiğini belirtmiştir. Başvuran bu cezasının sekiz yılını Diyarbakır, Bursa ve Çanakkale ceza infaz kurumlarında infaz etmiş ve 1990 yılının Mart ayında koşullu salıverilmiştir. “Normal bir hayat” kuramadığı için M.C.Y. ile iletişime geçerek “dağa çıkma” (yani PKK'ya katılma) isteğini dile getirmiştir. PKK'lı bir “kurye” kendisini İstanbul'da ziyaret etmiş; Cizre'ye götürmüş ve bir evde bırakmıştı. Söz konusu evden yürüyerek Cudi Dağı'na gitmiş ve burada kendisini PKK'nın Kuzey Irak'taki Haftanın kampına götüren “Erdal” kod adlı bir PKK üyesiyle buluşmuştur; başvuran burada askeri ve ideolojik eğitim almış ve kendisine “Haydar” kod adı verilmiştir. Akabinde, başvuran PKK'nın diğer kamplarına gönderilmiş; buralarda örgüt üyelerine eğitim vermiş ve kendisine bir kalaşnikof tüfek verilmiştir. Başvuran, görev yaptığı yerler, üstlendiği rol ile PKK'nın diğer üyeleri ve liderleriyle olan ilişkileri hakkında oldukça ayrıntılı bilgiler vermiştir.

7. Başvuran 15 ve 16 Şubat 2000 tarihlerinde, yine avukat yokluğunda jandarma tarafından sorgulanmıştır. Başvuran, 10 Şubat 2000 tarihli ifadesini yinelemiş ve PKK bünyesindeki hukuka aykırı faaliyetlerine dair ayrıntılara

yer verdiği otuz sekiz sayfalık bir beyanda bulunmuştur. Bu bağlamda başvuran, 1990 ile 2000 yılları arasında silahlı savaşçı, tim komutanı, takım komutanı, bölük komutanı ile doğu ve batı karargâhları cephe sorumlusu olarak faaliyet gösterdiğini belirtmiştir. Ayrıca, örgütün diğer üyeleriyle birlikte sığınak ve mevzi hazırlama, erzak toplama, erzak depolama, nakliye, intikal ve gözetleme faaliyetlerinde yer aldığını ifade etmiştir. Başvuran ayrıca, PKK tarafından düzenlenen toplantılara katıldığından ve bizzat örgüt adına çok sayıda toplantı gerçekleştirdiğinden bahsetmiştir. Son olarak başvuran, üç yıl boyunca Kuzey Irak'ta, beş yıl boyunca ise Tunceli'de yeni katılanlara ve diğer üyelere ideolojik eğitim verdiğini belirtmiş ve tüm eylemlerinden pişmanlık duyduğunu ifade etmiştir. Başvuran ayrıca, diğer 128 PKK üyesi hakkında bilgi vermiş; PKK'nın taktiklerinin yanı sıra sahip olduğu silah, mühimmat ve teçhizatlar, üyeler arasındaki telsiz haberleşmesinde kullanılan parola ve şifreler, PKK grup liderlerinin karakter özellikleri ve zayıf yönleri, örgüt içinde hakim olan psikolojik durum, yanıltma taktikleri ve finans kaynakları hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Söz konusu beyanlarında başvuran, kendisinin ve birlikte hareket ettiği üyelerin karşı karşıya kaldığı, silahlı kuvvetler tarafından gerçekleştirilen on yedi saldırıdan bahsetmiştir. Emniyet ve jandarmada verdiği ifadelerden, başvuranın (i) 12 Eylül 1994 tarihinde Mazgirt-Darıkent'te altı öğretmenin öldürülmesi eylemine veya (ii) 13 Ekim 1994 tarihinde Tunceli-Pülümür karayolu üzerindeki Uzuntarla köyünde gerçekleştirilen yol kesme ve güvenlik güçleriyle girilen silahlı çatışmaya katıldığını kabul etmediği anlaşılmaktadır. Benzer şekilde başvuran, 12 Ağustos 1995 tarihinde Mazgirt-Hiran Dağı bölgesinde (Danzik ormanları) güvenlik güçleriyle çatışmaya girmediğini, kendisinin ve diğer birkaç üyenin orada sadece sığındıklarını ifade etmiştir.

8. Başvuran 17 Şubat 2000 tarihinde, yine avukat yokluğunda Tunceli Cumhuriyet savcısı tarafından dinlenmiştir. Cumhuriyet savcısına verdiği ifadelerde başvuran, polisin yönelttiği sorulara ayrıntılı yanıtlar verdiğini,

ancak 12 Eylül 1994 tarihinde Mazgirt-Darıkent'te altı öğretmenin öldürülmesi eylemini reddettiğini belirtmiştir. Başvuran, söz konusu öğretmenlerin öldürülmesi talimatının, yüzü yanık olan "Haydar" isimli bir şahıs ile "Felak" kod adlı başka bir üye tarafından verildiğini ve bahse konu eylemin bu kişilerin komutası altındaki üyelerce gerçekleştirildiğini savunmuştur.

Beyanlarının geri kalanı, Tunceli'den İstanbul'a gidişi ve yakalanmadan önce İstanbul'da yanında kaldığı ailelere ilişkindir.

9. Daha sonra, aynı gün içinde, başvuran, avukat yokluğunda Tunceli Sulh Ceza Hakimliğine ifade vermiş ve emniyette, jandarmada ve Cumhuriyet savcılığında vermiş olduğu ifadeleri kabul etmiştir. Ardından, Tunceli Sulh Ceza Hakimliği başvuranın tutuklanmasına karar vermiştir.

10. Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesi nezdindeki Malatya Cumhuriyet Başsavcılığı 9 Mart 2000 tarihinde, başvuran hakkında, mülga Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçlamasıyla bir iddianame düzenlemiştir. Cumhuriyet savcısı, başvuranın emniyette vermiş olduğu ifadelere yansıyan PKK içerisindeki faaliyetlerini özetlemiş ve kendisini, PKK tarafından Türk Silahlı Kuvvetlerine karşı gerçekleştirilen on beş farklı silahlı saldırıyı yürütmekle, Mazgirt Darıkent'te altı öğretmeni öldürmekle (iddianamedeki 13 numaralı olay) ve 1995 yılında bir askeri kaçıarak üç gün boyunca rehin tutmakla suçlamıştır. Bahse konu on beş olaydan ikisi şunlardır: (i) 12 Ağustos 1995 tarihinde Mazgirt-Hiran Dağı bölgesinde (Danzik ormanları) güvenlik güçleriyle girilen silahlı çatışma (iddianamedeki 4 numaralı olay) ve (ii) 13 Ekim 1994 tarihinde Uzuntarla köyü mevkiinde, Tunceli-Pülümür karayolunun kesilmesi ve güvenlik güçleriyle girilen silahlı çatışma (iddianamedeki 14 numaralı olay). Söz konusu iddianame, başvuranın bir avukat yokluğunda verdiği ifadelere, PKK üyeliğiyle suçlanan A.Ü., S.A., M.A., S.D., H.Ş., İ.T., N.Ç., A.İ.D., F.K., S.As., S.G., V.Ş., O.A. ve İ.A.D

isimli diğer şahısların beyanlarına, ayrıca fotoğraf teşhis tutanakları ile çatışma raporlarına dayandırılmıştır.

11. Başvuranın, Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesi (“yargılamayı yürüten mahkeme”) önünde yargılanmasına karar verilmiştir.

12. Yargılamayı yürüten mahkeme tarafından çıkarılan istinabe müzekkeresi uyarınca, muhtelif tarihlerde tanıklar M.A., İ.A.D., Ö.K., Ş.S., V.Ş., E.Ç., D.A.K., S.G., O.A., H.E., F.K. ve Ç.Ç., ikamet ettikleri yerlerde yetkili olan mahkemeler önünde ifade vermişlerdir. Yargılamayı yürüten mahkeme, bu istinabe müzekkerelerini ilgili mahkemelere göndermiş; bu kapsamda tanıkların ikamet adreslerini bildirerek, farklı şehirlerdeki ceza infaz kurumlarında kalıyor ya da bulunuyor oldukları gerekçesiyle söz konusu tanıkların ifadelerinin alınmasını talep etmiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, tanıkların yazılı ifade tutanaklarının birer örneğini temin ettikten sonra bunları delil olarak kabul etmiş; başvuran ve avukatının bu beyanlara karşı savunmalarını sunmalarına imkân tanımak amacıyla duruşmada okumuştur.

13. 2004 yılında, yargılama sürecinde mevzuatta yapılan değişiklik doğrultusunda Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmış ve dava, Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesinden Malatya Ağır Ceza Mahkemesine devredilmiştir.

14. Malatya Ağır Ceza Mahkemesi 22 Kasım 2007 tarihinde, başvurayı mülga Türk Ceza Kanunu’nun 125. maddesi uyarınca Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan mahkûm etmiş ve müebbet hapis cezasına çarptırmıştır. İlk derece mahkemesi kararını, başvuranın emniyette, jandarmada, cumhuriyet savcılığında ve sorgu hakimliğinde vermiş olduğu ifadelerin yanı sıra, canlı teşhis tutanakları ve yargılamayı yürüten mahkeme tarafından gönderilen istinabe müzekkeresi uyarınca tanık sıfatıyla dinlenmiş olan birkaç ortak sanığın beyanları gibi çeşitli delillere dayandırmıştır. İlk derece mahkemesinin gerekçeli kararının “Delillerin Tartışılması ve Gerekçe” başlıklı bölümü şu şekildedir:

AYKAÇ / TÜRKİYE KARARI

“Mahkememizce yapılan yargılama sonucunda toplanan deliller birlikte değerlendirildiğinde; sanığın 1982 yılında Diyarbakır 2 no.lu DGM.since yargılanarak 1983 yılı sonlarında mahkemece 20 yıl hapis cezasına çarptırıldığını, bu cezasının 8 yıl Diyarbakır, Bursa ve Çanakkale cezaevlerinde yatarak 1990 yılı Mart ayında koşullu salıverildiği, 1990 yılı sonlarında terör örgütü üyesi olduğunu bildiği M.C.Y ile bağlantı kurduğu, bu şahsın gönderdiği kurye ile Cizre’den yurt dışına çıkıp PKK terör örgütüne katıldığı, örgütte “Dara Haydar” kod ismi aldığı, örgüt içinde önce siyasi eğitim, daha sonra da askeri eğitim aldıktan sonra 1993 yılında Tunceli bölgesinde faaliyete başladığı, örgütte bulunduğu 1990-2000 yılları arasında on yıl boyunca silahlı olarak Savaşçı, Manga komutanlığı, Takım Komutanı, Bölük Komutanlığı, Doğu ve Batı Karargah Cephe sorumluluğu görevlerinde bulunduğunu, örgüt mensupları ile birlikte sığınak, mevzii hazırlama, erzak toplama, erzak depolama, taşıma intikal ve gözetleme faaliyetlerinde bulunduğu, bu süre içinde [(i)] 12.09.1994 tarihinde Tunceli ili Mazgirt ilçesi Darıkent Nahiyesinde 6 öğretmenin öldürülmesi (iddianamede 13 numaralı eylem), [(ii)] 13.10.1994 tarihinde Tunceli-Pülümür Karayolu Uzuntarla mevkiinde yol kesme ve güvenlik güçleriyle silahlı çatışma (iddianamede 14 no.lu eylem), [(iii)] 12 Ağustos 1995 tarihinde Mazgirt-Hıran Dağı bölgesinde (Danzik Ormanları) güvenlik güçleriyle silahlı çatışmaya (iddianamede 4 no.lu eylem) girme eylemlerine fiilen katıldığı sabit olmuştur.

Sanığın iddianamedeki eylemlere katılmadığı veya sıcak çatışmada bulunmadığına ilişkin savunmalarına, tanık beyanları, olay tutanakları ile sanığın örgüt içindeki konumuna göre itibar edilmemiş, cezalandırılmaktan kurtulmaya yönelik beyanlar olarak nitelenmiştir.

Sanık hakkında vahamet arz eden iddianamede belirtilen eylemlere katıldığı tanıkların soruşturma evrelerindeki beyanlarından anlaşılmakta ise de olay tutanakları tüm araştırmalara rağmen bulunamayan 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17 numara altında belirtilen eylemler hakkındaki kuşkular ortadan kaldırılamadığından bu eylemlerden sanığın sorumlu tutulamayacağı kanaatine varılmıştır.

Her ne kadar tanıklar kendileri ile ilgili soruşturma ve kovuşturma evrelerinde sanığın katıldığı eylemleri detaylı olarak anlatmışlar ise de tanık sıfatıyla dinlendikleri Mahkememiz yargılama sürecinde bu beyanları reddetmişlerdir.

Terör örgütü üyelerinin davranış tarzları, kendilerinin yargılandığı davalarda kendilerinin lehine sonuç doğuracak açıklamaları detaylarıyla anlatıp hukuki kazanımı elde ettikten sonra başka sanıklarla ilgili davalarda bu beyanlarından genellikle

vazgeçmek biçiminde olup somut olayda tanıkların kendi lehlerine hukuksal sonuç doğuran ve hukuksal değer bulan beyanlardan sonraki vazgeçmeleri Mahkememizce üstün tutulmayıp önceki kendileriyle ilgili süreçteki beyanları değerlendirilebilir bulunmuştur. ...”

15. Başvuranın avukatı, 23 Kasım 2007 ve 19 Şubat 2008 tarihli dilekçeleriyle yargılamayı yürüten mahkemenin kararına karşı temyiz başvurusunda bulunmuş ve diğer hususların yanı sıra, tanıkların yargılamanın farklı aşamalarında verdikleri ifadelerin güvenilirliğine ve doğruluğuna itiraz etmiştir. Başvuranın avukatı, 24 Eylül 2008 tarihli dilekçesiyle ek temyiz başvurularını sunmuş ve diğer hususların yanı sıra, başvuranın adil yargılanma hakkı ile savunma haklarının ihlal edilmesinden şikâyetçi olmuştur. Avukat bu kapsamda özellikle, başvuranın soruşturma aşamasında ifade verirken bir avukata erişim imkanının bulunmamasını ve yargılamayı yürüten mahkemedeki duruşmalarda hazır bulunduğu esnada tanıkları sorgulayamamış olmasını gerekçe göstermiştir.

16. Yargıtay, başvuran adına sunulan temyiz dilekçelerinde ileri sürülen hususlara özel olarak değinmeksizin, 16 Ekim 2008 tarihinde kararı onamıştır.

II. HÜKÜMETİN TEK TARAFLI DEKLARASYONU UYARINCA BAŞVURUNUN KAYITTAN DÜŞÜRÜLMESİ

17. Başvuran 16 Nisan 2009 tarihinde Mahkemeye başvuruda bulunmuştur.

18. Mahkeme, 20 Haziran 2013 tarihinde başvuruyu davalı Hükümete bildirmiş ve Hükümeti, “özellikle emniyetteki gözaltı sürecinde hukuki yardımdan yoksun bırakılmış olması ışığında (bk. Salduz/Türkiye [BD], no. 36391/02, §§ 45–63, 27 Kasım 2008), başvuranın Sözleşme’nin 6. maddesi anlamında adil yargılanıp yargılanmadığı” ve “Sözleşme’nin 6 § 3 (d) maddesinin gerektirdiği üzere, müşterek sanıkları) sorgulama ve karşı

argümanlarını sunma imkanına sahip olup olmadığı” hususlarında görüş bildirmeye davet etmiştir.

19. Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü, 12 Ekim 2016 tarihli bir yazıyla Hükümeti, Büyük Dairenin *Ibrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık* ([BD], no. 50541/08 ve diğer 3 başvuru, 13 Eylül 2016) kararının ışığında, aralarında mevcut başvurunun da bulunduğu belirli başvuruların kabul edilebilirliği ve esası hakkında, arzu etmeleri halinde, ek yazılı görüşlerini sunmaya davet etmiştir. Bu bağlamda Hükümet, başvuruların gözetli sürecinde hukuki yardıma erişememiş olmalarının ve bu süreçte verdikleri ifadelerin sonrasındaki mahkûmiyet kararlarında kullanılmasının, ilgili yargılamaların adilliğine telafi edilemez bir zarar verip vermediğini ortaya koymaya davet edilmiştir. Hükümet, 23 Kasım 2016 tarihli yazısında, diğer hususların yanı sıra, mevcut davaya ilişkin görüşlerini halihazırda sunmuş olduğunu belirtmiştir.

20. Hükümet, dostane çözüm anlaşmasına varma girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, 6 Eylül 2018 tarihli bir yazıyla, başvuran tarafından gündeme getirilen uyuşmazlığı çözüme kavuşturmak amacıyla tek taraflı bir deklarasyon sunmayı önerdiğini Mahkemeye bildirmiştir. Hükümet ayrıca, aşağıdaki deklarasyona dayanarak, Sözleşme’nin 37. maddesi uyarınca başvurunun kayıttan düşürülmesini Mahkemeden talep etmiştir:

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, mevcut davada, Mahkemenin yerleşik içtihadı ışığında, Sözleşme’nin 6 §§ 1 ve 3 maddesi kapsamında başvuruların haklarının ihlal edildiğini kabul etmektedir.

Hükümet, ayrıca, 15 Temmuz 2003 tarihinde 4928 sayılı Kanun’un, avukata erişim hakkına getirilen sistematik sınırlamaya ilişkin hükmü yürürlükten kaldırdığını hatırlatmaktadır.

Bununla beraber, Hükümet, 31 Temmuz 2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun’la değiştirildiği üzere, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 311 § 1 (f) maddesinin, halihazırda, AİHM’nin dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda bir başvuruyu

AYKAÇ / TÜRKİYE KARARI

kayıttan düşürmeye karar verdiği davalarda ceza yargılamalarının yenilenmesi gerektirdiğini vurgulamaktadır. Hükümet, yukarıda belirtilen hukuk yolunun, başvuruların Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki şikâyetleri bakımından tazmin sağlayabildiği kanaatindedir.

Dolayısıyla, AİHM önünde derdest olan, yukarıda anılan davanın çözüme kavuşturulması amacıyla Hükümet, başvuran Ayhan AYKAÇ'a yansıtılabilecek tüm vergiler hariç olmak üzere, her türlü maddi ve manevi zarar ile masraf ve giderleri karşılamak üzere 500 avro (beş yüz avro) ödemeyi teklif etmektedir.

Bu meblağ, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden Türk lirasına çevrilecek ve Mahkeme tarafından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 37 § 1 maddesi uyarınca kabul edilen kararın tebliğ tarihini müteakip üç ay içerisinde ödenecektir. Söz konusu meblağın belirtilen üç ay içerisinde ödenmemesi durumunda, Hükümet, bahsi geçen sürenin sona erdiği tarihten itibaren ödeme gününe kadar geçen sürede, yukarıda bahsedilen miktara, Avrupa Merkez Bankasının söz konusu dönem için geçerli olan marjinal faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle elde edilecek oran üzerinden basit faiz ödemeyi taahhüt etmektedir. Bu ödeme ile dava nihai çözüme kavuşturulmuş olacaktır.”

21. Başvuran, 9 Ekim 2018 tarihli bir yazıyla, tek taraflı deklarasyonun şartlarından memnun olmadığını belirtmiştir. Başvuran, amacının 500 avro karşılığında başvurunun kayıttan düşürülmesi yönünde bir karar elde etmek olmadığını, aksine, ömür boyu hapis cezası almasıyla sonuçlanan ceza yargılamasının, Sözleşme kapsamındaki haklarını ihlal edecek şekilde yürütüldüğünün tespit edilmesini ve böylece ulusal düzeyde söz konusu yargılamaların yenilenmesini sağlamak olduğunu ileri sürmüştür.

22. Mahkeme, 23 Mayıs 2019 tarihinde üç hâkimden oluşan bir komite halinde toplanarak, başvurunun incelenmesine devam edilmesini haklı kılan bir neden kalmadığı gerekçesiyle, Sözleşme'nin 37 § 1 (c) maddesi uyarınca başvurunun kayıttan düşürülmesine karar vermiştir (ayrıntılar için bk. *Aykaç/Türkiye* [CTE], no. 31226/09, 23 Mayıs 2019). Bu karara varırken, Hükümetin deklarasyonunda yer alan kabullerin niteliği, teklif edilen ve benzer davalarda hükmedilen miktarlarla uyumlu olan tazminat tutarı ile

konuya ilişkin net ve kapsamlı içtihadın varlığı dikkate alınmıştır. Mahkeme ayrıca, Sözleşme ve ek Protokollerinde tanımlandığı şekliyle insan haklarına saygı ilkesinin, başvurunun incelenmesine devam edilmesini gerektirmediği kanaatine varmıştır (Sözleşme'nin 37. maddesinin 1. fıkrasının *son cümlesi (in fine)*). Mahkeme, son olarak, Hükümetin tek taraflı deklarasyon metninde belirtilen şartlara uymaması halinde başvurunun Sözleşme'nin 37. maddesinin 2. fıkrası uyarınca tekrar kayda alınabileceğini vurgulamaktadır (bk. *Josipović/Sırbistan* (k.k.), no. 18369/07, 4 Mart 2008).

III. SONRAKİ GELİŞMELER

23. Başvuranın avukatı, 27 Şubat 2019 tarihinde Malatya 3. Ağır Ceza Mahkemesinden, Hükümetin başvuranın Sözleşme'nin 6. maddesinin 1 ve 3. fıkraları kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini kabul ettiği tek taraflı deklarasyonuna dayanarak, başvuran aleyhindeki ceza yargılamalarının yenilenmesini talep etmiştir. Başvuranın avukatı, talebine esas teşkil eden ceza yargılamaları neticesinde başvuranın on sekiz yılı aşkın bir süredir özgürlüğünden mahrum bırakıldığını vurgulamış ve Ağır Ceza Mahkemesinden, Mahkeme önündeki yargılama sürecinin sonucunu beklemeksizin karar vermesini ivedilikle talep etmiştir. Avukat, o dönemde Ceza Muhakemesi Kanunu'nun, Mahkemenin dostane çözümlere ve tek taraflı deklarasyonlara dayanan kayıttan düşürme kararları uyarınca ceza yargılamalarının yenilenmesi için başvuruda bulunma imkânı tanımaması sebebiyle, başvuranın, Hükümet tarafından Mahkeme önündeki sürecin daha önceki bir aşamasında sunulan dostane çözüm teklifini kabul etmemiş olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte avukat, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda 31 Temmuz 2018 tarihinde yapılan değişiklikle bu durumun mümkün hale getirildiğine dikkat çekerek, mahkemeden ceza yargılamalarının yenilenmesine karar vermesini talep etmiştir.

24. Malatya 3. Ağır Ceza Mahkemesi, 2 Nisan 2019 tarihinde, başvuranın aleyhindeki ceza yargılamalarının yenilenmesi talebini, bu talebin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen yargılamanın yenilenmesi nedenlerinden hiçbirine dayanmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Bu doğrultuda, Mahkemenin, Sözleşme ve Ek Protokolleri ile korunan bir hakkın ihlal edildiğini tespit etmesi ve ceza mahkûmiyetinin bu ihlale dayandığının saptanması halinde yargılamanın yenilenmesini öngören ilgili maddenin (f) bendini de bu kapsamda değerlendirmiştir. Başvuran söz konusu karara itiraz etmiş, ancak itirazı da reddedilmiştir.

25. Başvuranın avukatı, Mahkemenin 23 Mayıs 2019 tarihinde başvurunun kayıttan düşürülmesine ilişkin kararının ardından, 11 Haziran 2019 tarihinde, müvekkili aleyhindeki yargılamaların yenilenmesi için yeni bir başvuruda bulunmuştur. Avukat, Mahkemenin, 23 Mayıs 2019 tarihli kararıyla, Hükümet tarafından 6 Eylül 2018 tarihinde sunulan tek taraflı deklarasyona dayanarak başvurunun kayıttan düşürülmesine karar vermiş olduğuna dikkat çekmiştir.

26. Malatya 3. Ağır Ceza Mahkemesi, 5 Temmuz 2019 tarihinde, bu talebin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinde sayılan gerekçelerden hiçbirine dayanmadığına hükmederek başvuranın istemini reddetmiştir.

27. Başvuranın avukatı 29 Temmuz 2019 tarihinde, mahkemenin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendini göz ardı ettiğini ileri sürerek, yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi ilişkin karara itirazda bulunmuştur. Avukat argümanında, söz konusu hükmün, 31 Temmuz 2018 tarihi itibarıyla, Mahkemenin, dostane çözüm veya tek taraflı deklarasyon neticesinde başvurunun kayıttan düşürülmesine karar verdiği hallerde de ceza yargılamalarının yenilenmesini öngördüğünü vurgulamıştır.

28. Malatya 4. Ağır Ceza Mahkemesi, 6 Ağustos 2019 tarihinde, şu gerekçeyle başvuranın itirazını reddetmiştir:

“İncelenen dosya kapsamı dikkate alındığında, Malatya 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 5 Temmuz 2019 tarihli kararında usul ve yasalara aykırı bir yön bulunmadığı...”

29. Başvuran, 11 Eylül 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuş ve diğer hususların yanı sıra, Hükümetin, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1 ve 3. fıkraları kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini kabul ettiği tek taraflı deklarasyonuna dayanan Mahkemenin kayıttan düşürme kararı esas alınarak yapılan ceza yargılamalarının yenilenmesi talebinin yerel mahkemelerce reddedilmesinin, adil yargılanma hakkının ihlalini teşkil ettiğini ileri sürerek şikâyetçi olmuştur. Başvuran başvurusunda ayrıca, Yargıtayın 16 Ekim 2008 tarihli kararıyla sonuçlanan ceza yargılamalarının, soruşturma evresinde avukata erişim hakkına getirilen kanuni kısıtlama, yargılamayı yürüten mahkemenin avukat yokluğunda vermiş olduğu ifadeleri kararına esas alması ve kendisi duruşmada hazır bulunduğu esnada tanıkları sorgulama imkânından mahrum bırakılması nedenleriyle de adil yargılanma hakkının gerekliliklerini karşılamadığından şikâyetçi olmuştur. Son olarak başvuran, yargılamasının bir kısmını yürüten Devlet Güvenlik Mahkemelerinin bağımsız ve tarafsız olmadığını, dolayısıyla Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Anayasa Mahkemesi 25 Mayıs 2021 tarihinde başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuranın mahkûmiyetiyle sonuçlanan ve Yargıtayın 16 Ekim 2008 tarihli kararıyla kesinleşen ceza yargılamalarının adil olmadığı iddiasına ilişkin şikâyetlerini, zaman bakımından yetkisinin yalnızca 23 Eylül 2012 tarihinden sonra kesinleşen işlem ve kararları kapsamı sebebiyle, *zaman bakımından (ratione temporis)* bağdaşmazlık gerekçesiyle reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuran aleyhindeki ceza yargılamalarının yenilenmesi talebinin reddedilmesi kararından kaynaklanan adil yargılanma hakkı ihlali iddiasına ilişkin şikâyetle ilgili olarak ise, bu şikâyetlerin, Anayasa’nın 36. maddesi (Sözleşme’nin 6. maddesine tekabül eden hüküm) ile *konu*

bakımından (ratione materiae) bağdaşmadığı gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna hükmetmiştir.

31. Mahkeme, başvuran aleyhindeki ceza yargılamalarının yenilenmesi talebinin yerel mahkemelerce reddedilmesi üzerine, Sözleşme'nin 37. maddesinin 2. fıkrası uyarınca yaptığı başvurunun yeniden kayda alınma talebini takiben, 22 Ekim 2024 tarihinde mevcut başvurunun tekrar kayda alınmasına karar vermiştir.

İLGİLİ HUKUKİ ÇERÇEVE

32. Mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (1412 sayılı Kanun) olayların meydana geldiği dönemde yürürlükte olan ilgili hükümleri, yani 135, 136 ve 138. maddeleri, bir şüpheli veya sanığın, polis tarafından gözaltına alındığı andan itibaren avukata erişim hakkına sahip olduğunu öngörmekteydi. Ceza yargılamasına ilişkin mevzuatta değişiklik yapan 18 Kasım 1992 tarihli ve 3842 sayılı Kanun'un 31. maddesine göre, yukarıdaki hükümler Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarla itham edilen kişilere uygulanabilir değildi. 15 Temmuz 2003 tarihli ve 4928 sayılı Kanun, Devlet Güvenlik Mahkemeleri önündeki yargılamalarda sanığın avukata erişim hakkına getirilen kısıtlamayı kaldırmıştır (bk. *Salduz/Türkiye* [BD], no. 36391/02, §§ 27-29, AİHM 2008).

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. ÖN AÇIKLAMALAR

33. Mevcut davada Hükümet, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1 ve 3. fıkralarının ihlal edildiğini kabul eden 6 Eylül 2018 tarihli tek taraflı bir deklarasyon sunmuş ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendinin, 31 Temmuz 2018 tarihi itibarıyla, Mahkemenin dostane çözüm veya tek taraflı deklarasyon üzerine bir başvuruyu kayıttan

düşürme kararı verdiği durumlarda ceza yargılamasının yenilenmesini gerektirdiğini belirtmiştir. Hükümetin görüşüne göre, söz konusu başvuru yolu, başvuranın Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki şikâyetleri bakımından uğradığı mağduriyeti giderici niteliktedir. Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının (c) bendi kapsamındaki avukata erişim hakkı konusundaki açık ve kapsamlı içtihadını (bk. diğer birçok kararın yanı sıra, *Mehmet Duman/Türkiye*, no. 38740/09, 23 Ekim 2018; *Ömer Güner/Türkiye*, no. 28338/07, 4 Eylül 2018; *Girişen/Türkiye*, no. 53567/07, 13 Mart 2018; *Canşad ve diğerleri/Türkiye*, no. 7851/05, 13 Mart 2018; *İzzet Çelik/Türkiye*, no. 15185/05, 23 Ocak 2018 ve *Bayram Koç/Türkiye*, no. 38907/09, 5 Eylül 2017) ve Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının (d) bendi kapsamındaki tanık sorgulama veya sorgulatma hakkı konusundaki içtihadını (bk. diğer birçok kararın yanı sıra, *Daştan/Türkiye*, no. 37272/08, 10 Ekim 2017) göz önünde bulundurarak, *diğer hususların yanı sıra (inter alia)* başvurunun kayıttan düşürülmesine karar vermiştir.

34. Mahkeme, 23 Mayıs 2019 tarihli kararıyla, davalı Hükümetin Sözleşme'nin 6. maddesinin 1 ve 3. fıkraları kapsamındaki deklarasyonunun şartlarını ve burada belirtilen taahhütlere uyulmasını sağlamak amacıyla öngörülen yöntemleri dikkate alarak, Sözleşme'nin 37. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi uyarınca başvurunun kayıttan düşürülmesine karar vermiştir. Mahkeme, başvuranın talep etmesi halinde, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiği iddiasına karşı etkili bir çözüm sunmanın en uygun yolunun, iç hukuk yargılamasının yenilenmesi olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Mahkeme ayrıca, 31 Temmuz 2018 tarihinde 7145 sayılı Kanun ile değişikliğe uğrayan Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendinin, Mahkemenin dostane çözüm veya tek taraflı deklarasyon temelinde başvuruyu kayıttan düşürme kararının ardından, başvuranlara ceza yargılamasının yenilenmesi talebinde bulunma hakkı tanıdığını kaydetmiştir. Bunun sebebi, bu iki durumun artık Ceza

Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendinde ceza yargılamalarının yenilenmesi nedenleri arasında etraflıca belirtilmiş olmasıdır. Bu doğrultuda Mahkeme, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendi uyarınca ceza yargılamasının yenilenmesinin, başvuranın Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki şikayetleri bakımından uğradığı mağduriyeti giderici nitelikte olduğu yönündeki Hükümet görüşüne katılmıştır.

35. Şüphe yok ki, Mahkemenin kayıttan düşürme kararı, Sözleşme'nin ihlal edildiğini tespit eden bir hüküm niteliğinde değildir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, *Willems ve Gorjon/Belçika*, no. 74209/16 ve diğer 3 başvuru, § 61, 21 Eylül 2021). Söz konusu kararda Mahkeme, başvuruyu kayıttan düşürmeden önce yalnızca Hükümetin tek taraflı deklarasyonunu ve başvuranın bu deklarasyonun şartlarına ilişkin görüşünü dikkate almıştır. Mahkeme, başvuranın şikayetinin esasını incelemek bir yana, kabul edilebilirliği hakkında dahi bir inceleme yapmamıştır. Bununla birlikte, Sözleşme haklarına saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla, Devletlerin ve Mahkemenin ortak sorumluluk anlayışı çerçevesinde şu hususun vurgulanması gerekir: Hükümet, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiğini kabul etmiş ve Mahkeme de bu durumu dikkate alarak başvurunun kayıttan düşürülmesine karar vermiştir. Bu doğrultuda başvuranlar, mahkemeler de dahil olmak üzere ulusal makamların, söz konusu tek taraflı deklarasyondan doğan sonuçları hakkaniyete uygun bir şekilde çıkarmalarını bekleme hakkına sahiptir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, *Boutaffala/Belçika*, no. 20762/19, § 51, 28 Haziran 2022).

36. Bu durum, Hükümetin tek taraflı deklarasyonunun şartlarının, Mahkemenin mevcut davadaki kayıttan düşürme kararı ile birlikte ele alındığında, ulusal mahkemelere yargılamanın yenilenmesi talebini Hükümetin taahhütlerini ve Mahkemenin içtihadını yerine getirecek şekilde inceleme yükümlülüğü yüklediği anlamına gelmektedir.

37. Bu bağlamda Mahkeme, ulusal yargılamaların yeniden açılmasına karar verme yetkisinin bulunmadığını açıkça belirtmiştir. Fakat, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiği yargılamalar sonucunda bir kişinin mahkûm edildiği durumlarda Mahkeme, talep üzerine yeniden yargılama yapılmasının veya davanın yeniden açılmasının ilke olarak ihlali gidermek için uygun bir yol olduğunu ve çoğu zaman en uygun yol olduğunu belirtebilir (bk. *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)/İsviçre (no. 2)* [BD], no. 32772/02, § 89, AİHM 2009 ve *Moreira Ferreira/Portekiz (no. 2)* [BD], no. 19867/12, §§ 49 ve 52, 11 Temmuz 2017; Mahkeme söz konusu davalarda sırasıyla yeniden yargılama yapılmasını veya davanın yeniden açılmasını tavsiye etmiştir). Bu yaklaşım, Bakanlar Komitesinin, Sözleşmeci Devletleri ulusal düzeyde davaların yeniden incelenmesine ve yargılamaların yeniden açılmasına yönelik mekanizmalar oluşturmaya çağırdığı R(2000)2 sayılı Tavsiye Kararı'nda yer alan ilkelerle de uyumludur; Komite, istisnai durumlarda bu tür tedbirlerin “eski haline geri getirmeyi (*restitutio in integrum*) sağlamanın en etkili, hatta belki de tek yolu” olduğunu değerlendirmiştir (bk. yukarıda anılan *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)*, §§ 33 ve 89). Bu durum, avukata erişim hakkının ve tanıkları sorgulama hakkının ihlal edildiğinin tespit edildiği hallerde de geçerlidir (bk. yukarıda 33. paragrafta anılan davalar).

38. Mevcut davada başvuran, kendisi hakkındaki ceza yargılamalarının yeniden açılmasını talep ettiğinden, Hükümetin tek taraflı deklarasyonuna ve Mahkemenin bunu dikkate alan kararına iç hukuk düzeninde etki kazandıracak gerekli sonuçları çıkarmak ulusal mahkemelerin yükümlülüğündeydi. Bu görev, Sözleşme ve Protokollerinde tanımlanan hak ve özgürlüklerin korunmasının sağlanmasında ulusal makamlar ile Mahkeme arasındaki ortak sorumluluğun ve daha özel olarak bu konudaki asli sorumluluğun ulusal makamlara ait olmasının bir parçasını oluşturmaktadır.

39. Bununla birlikte, mevcut davada ulusal mahkemeler, Mahkemenin bu başvurunun kayıttan düşürülmesine ilişkin kararına dayanılarak yapılan ceza

yargılamalarının yeniden açılması talebini reddetmiştir; söz konusu karar ise 6 Eylül 2018 tarihli Hükümetin tek taraflı deklarasyonuna dayanıyordu. Ulusal mahkemeler, tek taraflı deklarasyonlara dayalı kayıttan düşürme kararlarının, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311 § 1 f) maddesinde ceza yargılamalarının yeniden açılmasını gerektiren bir sebep olarak açıkça sayılmış olmasına rağmen -ki Hükümet de yukarıda anılan tek taraflı deklarasyonunda aynı görüşü benimsemiştir-, bu tür bir yeniden açma talebinin ceza yargılamalarının yeniden açılması koşullarını karşılamadığı gerekçesine dayanmıştır. Ayrıca Anayasa Mahkemesi başvuranın bu husustaki bireysel başvurusunun kabul edilemez olduğuna karar vermiş ve ceza davasının yeniden açılmasına ilişkin kararın alınma şekline dair şikâyetlerin adil yargılanma hakkıyla *konu bakımından (ratione materiae)* bağdaşmadığını tespit etmiştir.

40. Yerel mahkemelerin başvuranın kendisi hakkındaki ceza yargılamalarının yeniden açılması talebine ilişkin yukarıda belirtilen yaklaşımı, Hükümetin 6 Eylül 2018 tarihli tek taraflı deklarasyonunda üstlendiği taahhütlerin iç hukuk düzeninde herhangi bir pratik etki doğurmaması sonucunu doğurmuştur. Bu durum, Mahkemenin 22 Ekim 2024 tarihinde, başvuranın talebi üzerine bu başvuruyu yeniden dava listesine kaydetmesine yol açan “istisnai bir durum” teşkil etmiştir (bk. yukarıda 31. paragraf).

41. Dolayısıyla Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının (c) ve (d) bentlerinin ihlal edildiği iddiaları nedeniyle, Yargıtayın 16 Ekim 2008 tarihli kararıyla sonuçlanan aleyhindeki ceza yargılamasının adil olmadığı iddiasını incelemeye çağrılmaktadır. Mahkeme bunu yaparken, Hükümetin 6 Eylül 2018 tarihli tek taraflı deklarasyonuna dayanarak 23 Mayıs 2019 tarihli bu başvurunun kayıttan düşürülmesine ilişkin kararına dayanan ilgili ceza yargılamalarının yeniden açılması talebinin iç hukuk mahkemelerince reddedilmesini de dikkate alacaktır.

II. SÖZLEŞME’NİN 6 §§ 1 VE 3 (C) MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

42. Başvuran, soruşturmanın ilk aşamasında kendisine haklarının hatırlatılmadığından ve avukat yardımı almadığından şikâyet etmiştir. Bununla birlikte, ulusal mahkemeler kendisini mahkûm ederken, avukat yardımı olmaksızın verdiği ifadelere yine de ağırlık vermiş; Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasını ve 3. fıkrasının (c) bendini ihlal etmiştir. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes davasının, (...) cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan (...) bir mahkeme tarafından (...) [adil bir şekilde] görülmesini isteme hakkına sahiptir.

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

(...)

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;

(...)”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

43. Mahkeme, bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ya da Sözleşme’nin 35. maddesinde sıralanan gerekçeler kapsamında kabul edilemez olmadığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmelidir.

B. Esas

1. Tarafların Beyanları

44. Başvuran, şikâyetini yinelemiş ve Hükümetin görüşlerinin, Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 c) maddesinin ihlal edildiğinin kabul edilmesi anlamına geldiğini savunmuştur. Buna göre başvuran, Mahkemeden söz konusu hükmün ihlal edildiğine karar vermesini talep etmiştir.

45. Hükümet, 23 Mayıs 2019 tarihinde Mahkemenin bu başvuruyu kayıttan düşürmesine ilişkin kararından önce sunduğu 11 Aralık 2013 tarihli ilk görüşlerinde, “Sözleşme'nin 6 § 3 c) maddesine ilişkin Mahkeme içtihadından haberdar olduklarını” belirtmiştir. Hükümet, Yazı İşleri Müdürlüğünün 12 Ekim 2016 tarihli yazısına cevaben sunduğu sonraki görüşlerinde ise, bu davadaki tutumlarını daha önce sunduklarını belirtmiş ve *Ibrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık* ([BD], no. 50541/08 ve diğer 3 başvuru, 13 Eylül 2016) kararı temelinde herhangi bir ek görüş sunmamıştır.

46. Başvuran ayrıca, Mahkemenin bu başvuruyu 6 Eylül 2018 tarihli Hükümetin tek taraflı deklarasyonu temelinde 23 Mayıs 2019 tarihinde kayıttan düşürmesinin ardından, ulusal mahkemelerinin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311 § 1 f) maddesinin açık lafzını, Mahkemenin bu başvurunun kayıttan düşürülmesine ilişkin kararını ve söz konusu tek taraflı deklarasyonu basitçe göz ardı ettiğini ileri sürmüştür.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

(a) Genel İlkeler

47. Avukata erişim hakkına ilişkin genel ilkeler, *Beuze/Belçika* ([BD], no. 71409/10, §§ 119-150, 9 Kasım 2018) ve *Ibrahim ve diğerleri* (yukarıda anılan, §§ 249-274) kararlarında ortaya konulmuştur.

48. Mahkeme, yargılamaların adil olup olmadığını değerlendirirken, delillerin iç hukuk bakımından hukuka aykırı elde edilip edilmediği, kabul edilebilir olup olmadığı veya başvuranın suçlu olup olmadığı hususlarında

karar veren bir dördüncü derece mahkemesi gibi hareket etmez (bk. *Murtazaliyeva/Rusya* [BD], no. 36658/05, § 149, 18 Aralık 2018). İkincilik ilkesi uyarınca bu hususlar ulusal mahkemelerin görev alanına girmektedir. Mevcut delillerin başvuranın mahkûmiyeti için yeterli olup olmadığına karar vermek ve böylece olgular ile delillere ilişkin kendi değerlendirmesini ulusal mahkemelerin değerlendirmesinin yerine koymak Mahkemenin görevi değildir.

49. Ayrıca Mahkeme, usulü bir eksikliğin tespiti halinde, söz konusu eksikliğin devam eden yargılamalar sırasında giderilip giderilmediğine ilişkin değerlendirmenin ilk etapta ulusal mahkemelere düştüğü ve bu yönde bir değerlendirme eksikliğinin başlı başına ilk bakışta (*prima facie*) Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca adil yargılanma hakkının gerektirdiklerine aykırı olduğu görüşündedir. Öte yandan, söz konusu değerlendirmenin yapılmadığı durumlarda Mahkeme kendi değerlendirmesini yapmalıdır. Ancak, Mahkemenin görevi, belirli bir usuli eksikliğin yargılamanın genel hakkaniyeti üzerinde telafisi imkânsız bir olumsuz etki yaratıp yaratmadığını tespit etmek amacıyla delilleri değerlendirmeye girişmek değildir; zira bu hususlar öncelikle ulusal mahkemelerin görev alanına girmektedir (bk. *Mehmet Zeki Çelebi/Türkiye*, no. 27582/07, § 51, 28 Ocak 2020).

(b) Yukarıda Anılan İlkelerin Somut Davaya Uygulanması

(i) Avukata erişim hakkına bir kısıtlama getirilip getirilmediği

50. Somut olayda başvuran, 3842 sayılı Kanun'un 31. maddesinde öngörülen yasal kısıtlama nedeniyle 8-17 Şubat 2000 tarihleri arasında avukata erişim imkânından yoksun bırakılmıştır. Bunun sonucunda başvuran, polis ve Cumhuriyet savcısı önünde ifade verirken avukat yardımından yararlanmamıştır. Mahkeme aynı hukuki sorunu daha önce incelemiş ve Türkiye aleyhine açılan davalarda Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (bk. yukarıda anılan *Mehmet Zeki Çelebi*, § 52

ve burada yapılan diğer atıflar). Bu nedenle Mahkeme, somut olayı değerlendirirken yerleşik içtihadında ortaya konulan ilkeleri esas alacaktır.

(ii) Kısıtlamayı haklı kılan zorlayıcı nedenlerin bulunup bulunmadığı

51. . Mahkeme ayrıca, Hükümetin başvuranın avukata erişim hakkına getirilen kısıtlamayı haklı kılan zorlayıcı nedenlerin bulunduğunu ileri sürmediğini kaydetmektedir. Buna göre Mahkeme, somut olayda bu tür nedenlerin mevcut olmadığı sonucuna varmaktadır.

(iii) Yargılamanın bir bütün olarak adilliği

52. Başvuranın gözaltında bulunduğu sırada avukata erişim hakkının kısıtlanması için herhangi bir zorlayıcı neden bulunmadığından, Mahkeme hakkaniyet değerlendirmesinde özellikle sıkı bir inceleme uygulamak zorundadır; zira söz konusu kısıtlamalar genel ve zorunlu nitelikte yasal kısıtlamalardır (bk. yukarıda anılan *Beuze*, § 165). Bu nedenle, istisnai olarak ve davanın kendine özgü koşullarında, hukuki yardıma erişimin kısıtlanmasının yargılamanın genel hakkaniyeti üzerinde telafisi imkânsız bir olumsuz etki yaratmadığını ikna edici biçimde ortaya koyma görevi Hükümete aittir. Mahkeme ayrıca, belirli bir yargılamanın, başvuranın avukata erişim hakkına getirilen kısıtlamadan etkilenmediği sonucuna ancak çok istisnai durumlarda varılabileceğini yinelemektedir (bk. yukarıda anılan *Mehmet Zeki Çelebi*, § 57).

53. Bu bağlamda Mahkeme öncelikle, başvuranın gözaltında bulunduğu sırada avukata erişim hakkına getirilen sistematik kısıtlamanın yol açtığı olumsuz etkinin, yargılamanın bir bütün olarak adil olmamasına neden olup olmadığını veya ulusal düzeyde alınan gerekli güvenceler yoluyla giderilip giderilmediğini tespit etmelidir; ayrıca Hükümet de bu güvencelere Mahkeme önündeki inceleme sırasında dayanmıştır (ibid. § 59).

54. Bununla birlikte Mahkeme, Hükümetin mevcut başvuruda bu yönde herhangi bir argüman ileri sürmediğini kaydetmektedir. Bu nedenle Yazı

İşleri Müdürlüğü, *Ibrahim ve diğerleri* (yukarıda anılan karar) davasında Büyük Daire kararının ardından, 12 Ekim 2016 tarihli bir yazıyla Hükümeti, istemesi halinde, başvuranların gözaltında bulundukları sırada hukuki yardıma erişememelerinin ve ifadelerinin daha sonra mahkûmiyetlerine dayanak olarak kullanılmasının ilgili yargılamaların hakkaniyeti üzerinde telafisi imkânsız bir olumsuz etki yaratıp yaratmadığı meselesini özellikle ele almaya davet etmiştir. Ancak Hükümet yalnızca görüşlerini sunmuş olduğunu belirtmiştir.

55. Buna göre ve başvuranın avukata erişim hakkına getirilen kısıtlamayı haklı kılan zorlayıcı nedenlerin bulunmadığı durumlarda çok sıkı bir inceleme uygulanması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, Mahkeme, Hükümetin, istisnai olarak ve davanın kendine özgü koşullarında, başvuranın avukata erişim hakkına getirilen yasal kısıtlamanın ve avukatın bulunmadığı sırada verdiği ifadelerin daha sonra mahkûmiyetine dayanak olarak kullanılmasının ceza yargılamasının genel hakkaniyeti üzerinde telafisi imkânsız bir olumsuz etki yaratmadığını ikna edici biçimde ortaya koyma yükümlülüğünü yerine getiremediği kanaatindedir. Bu nedenle Mahkeme, Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 c) maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.

56. Son olarak Mahkeme, başvuranın Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 maddesi kapsamındaki haklarının ihlal edildiğinin, Mahkemenin 23 Mayıs 2019 tarihinde mevcut başvuruyu kayıttan düşürmesine yol açan 6 Eylül 2018 tarihli Hükümetin tek taraflı deklarasyonunda kabul edildiğini not etmeden geçememektedir. Dahası, söz konusu tek taraflı deklarasyonda Hükümet, 31 Temmuz 2018 tarihli 7145 sayılı Kanun ile değiştirilen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311 § 1 (f) maddesinin, Mahkemenin dostane çözüm veya tek taraflı deklarasyon sonrasında bir başvuruyu kayıttan düşürmesine karar verdiği durumlarda ceza yargılamalarının yeniden açılmasına imkân tanıdığını belirtmiştir. Hükümet, bu yolu başvuranın Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki şikâyetleri bakımından giderim sağlayabilecek bir hukuk yolu olarak değerlendirmiştir.

57. Bununla birlikte, Mahkemenin yukarıda anılan kayıttan düşürme kararına dayanılarak yapılan ceza yargılamalarının yeniden açılması talebini incelemekle görevli olan ulusal mahkemeler, söz konusu talebin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311 § 1 f) maddesinde öngörülen yargılamanın yenilenmesi koşullarını karşılamadığı gerekçesiyle talebi reddetmiştir. Ulusal mahkemeler, talebin reddine ilişkin kararlarında, ilgili hükmün açık lafzına ve Hükümetin, yeniden yargılama taleplerinin tek taraflı deklarasyonu takiben kayıttan düşürülme kararlarına dayandığı davalarda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ceza yargılamalarının yeniden açılmasını öngördüğü yönündeki güvencesine rağmen, başvuranın talebinin neden Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311 § 1 f) maddesindeki koşulları karşılamadığını açıklayan herhangi bir gerekçe ortaya koymamıştır.

58. Mahkemeye göre, başvurusunu yaptığı tarihte on sekiz yıldan uzun süredir hapiste bulunan başvurana herhangi bir giderim sağlamayan ulusal mahkemelerin bu konudaki kararları, açık bir maddi veya hukuki hataya dayanmakta olup adaletin inkârına yol açmıştır (bk. yukarıda anılan *Moreira Ferreira*, § 85). Mahkeme ayrıca, Anayasa Mahkemesinin de bu önemli eksikliğe değinmediğini kaydetmektedir (bk. *Çelebi/Türkiye* (k.k.), no. 55657/09, 25 Haziran 2024; Mahkeme bu kararda, başvuranların, tek taraflı deklarasyonlar temelinde kayıttan düşürülen başvurular bakımından ulusal mahkemelerin Hükümetin tek taraflı deklarasyonlarında yer alan taahhütlere uymadıklarından şikâyet ettikleri durumlarda, Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğunu tespit etmiştir).

59. Bununla birlikte Mahkeme, somut olayın münferit bir örnek gibi görüldüğü hususunu göz ardı etmemektedir. Zira Sözleşme'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının (c) bendi kapsamındaki avukata erişim hakkına ilişkin olarak Türkiye aleyhine yapılan ve tek taraflı deklarasyonlar temelinde kayıttan düşürülen çok sayıdaki başvuru arasında, mevcut başvuru şu ana kadar Mahkemenin dava listesine yeniden kaydedilen tek dava olmuştur.

60. Yukarıda yer alan açıklamalar, Mahkemenin, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ve 3. fıkrasının (c) bendinin ihlal edildiğine karar vermesi için yeterlidir.

III. SÖZLEŞME'NİN 6 §§ 1 VE 3 (D) MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

61. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasına ve 3. fıkrasının (d) bendine aykırı şekilde nihayetinde kendisini mahkûm eden mahkeme huzurunda ve bizzat tanıkları sorgulama hakkından yoksun bırakıldığından şikâyet etmiştir. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes davasının, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir.

(...)

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

(...)

(d) iddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

(...)”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

62. Mahkeme, bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ya da Sözleşme'nin 35. maddesinde sıralanan gerekçeler kapsamında kabul edilemez olmadığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmelidir.

B. Esas

1. Tarafların Beyanları

63. Başvuran, yargılamayı yürüten mahkemenin tanık beyanlarını istinabe yoluyla almasına karar vermesi nedeniyle, tanıkların kendi ikamet yerlerine yakın mahkemeler önünde ifade vermiş olmaları sonucunda, tanıkları bizzat sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurana göre bu düzenleme, doğrudanlık ve silahların eşitliği ilkelerine de uygun değildir.

64. Hükümet, tanıkların istinabe yoluyla dinlendiğini ve ifadelerinin başvuran hakkındaki ceza yargılaması sırasında yapılan kamuya açık duruşmalarda sesli okunduğunu, bunun da başvurana bu ifadelere itiraz etme imkânı sağladığını belirtmiştir. Her hâlükârda, tanıkların ifadeleri başvuranın mahkûmiyeti bakımından ne tek ne de “esas” delili oluşturmuştur. Bunun nedeni, yargılamayı yürüten mahkemenin başvuranı, kendi ifadeleri ve teşhis tutanakları gibi farklı delil unsurlarına dayanarak suçlu bulmuş olmasıdır. Başka bir ifadeyle, yargılamayı yürüten mahkeme tanık ifadelerine yalnızca “ek delil” olarak dayanmıştır. Bu nedenle Hükümet, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasına ve 3. fıkrasının (d) bendinin ihlal edilmediğini savunmuştur.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

(a) Genel İlkeler

65. Duruşmaya katılmayan tanıkların dinlenmesine ve bu tanıkların beyanlarının mahkemelerce delil olarak kullanılmasına ilişkin şikâyetler konusunda genel ilkeler, *Schatschaschwili/Almanya* ([BD], no. 9154/10, §§ 100-131, AİHM 2015) ve *Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık* ([BD], no. 26766/05 ve 22228/06, §§ 118-147, AİHM 2011) kararlarında ortaya

konulmuştur (ayrıca bu ilkelerin özetine ilişkin olarak bk. *Faysal Pamuk/Türkiye*, no. 430/13, §§ 44-50, 18 Ocak 2022).

66. Mahkeme bu nedenle yukarıda anılan içtihatla geliştirilen üç aşamalı testi uygulayacak ve aşağıdaki hususları inceleyecektir:

(i) tanıkların duruşmaya katılmamaları için haklı bir neden bulunup bulunmadığı;

(ii) katılmayan tanıkların verdikleri delillerin başvuranın mahkûmiyetinin tek veya belirleyici dayanağını oluşturup oluşturmadığı ya da bu bakımdan önemli bir ağırlık taşıyıp taşımadığı ve

(iii) savunmanın duruşmaya katılmayan tanıkların verdikleri deliller bakımından karşı karşıya kaldığı güçlükleri telafi edecek yeterlikte dengeleyici faktörlerin mevcut olup olmadığı.

(b) Söz Konusu İlkelerin Somut Davaya Uygulanması

(i) *Tanıkların duruşmaya katılmamaları için haklı bir neden bulunup bulunmadığı*

67. Bir tanığın duruşmaya katılmamasını haklı kılan nedenlerin, yargılamayı yürüten mahkemenin bakış açısından mevcut olması ve bu nedenlerin olgusal veya hukuki dayanaklarının ulusal mahkemelerin kararlarına yansımış olması gerekir. Mahkemenin yerleşik içtihadına göre, bir tanığın duruşmaya katılmamasının ölüm veya korku, sağlık ya da tanığa ulaşamaması gibi çeşitli nedenleri olabilir (bk. yukarıda anılan *Schatschaschwili*, § 119 ve orada yapılan diğer atıflar).

68. Somut olayda Mahkeme, ulusal mahkemelerin, diğer hususların yanı sıra ifadelerini almak amacıyla, M.A., İ.A.D., Ö.K., Ş.S., V.Ş., E.Ç., D.A.K., S.G., O.A., H.E., F.K. ve Ç.Ç.'nin ikamet ettiği şehirlerde bulunan mahkemelere istinabe talepleri gönderdiğini kaydetmektedir. Bunun sonucunda söz konusu tanıklar, yargılamayı yapan mahkeme dışında çeşitli mahkemeler önünde ifade vermiş ve yargılamayı yapan mahkeme, duruşmada bizzat verdikleri sözlü ifadeler yerine, yazılı ifade örneklerini delil olarak kabul etmiştir. Yargılamayı yapan mahkeme ayrıca, başvuran ve

avukatının bu tanıklıklara ilişkin görüşlerini sunabilmelerini sağlamak amacıyla, söz konusu ifadeleri duruşmalarda okumuştur.

69. Mahkeme, yukarıda anılan *Faysal Pamuk* kararında, bir mahkemenin yargılamanın yapıldığı yerden başka bir yerde ikamet eden bir tanığın dinlenmesi amacıyla başka bir yerel mahkemenin yardımına başvurduğu “istinabe” olarak bilinen usulün, bir tanığın duruşmaya katılmaması için haklı nedenlerin bulunup bulunmadığı hususunda bireyselleştirilmiş bir değerlendirme yapılmasını engellediğini tespit etmiştir. Mahkeme bu nedenle söz konusu davada, bu usulün ulusal mahkemeleri tanıkların duruşmaya katılmalarını sağlamak için makul olarak beklenebilecek tüm çabaları gösterme yükümlülüğünden kurtardığı ve başvuruların, davaya bakan mahkeme huzurunda tanıklarla yüzleşme hakkını ortadan kaldırmak için haklı bir neden olarak kabul edilemeyeceği sonucuna varmıştır.

70. Aynı değerlendirmeler, yargılamayı yapan mahkemenin yukarıda anılan *Faysal Pamuk* davasındaki usulü izlediği mevcut dava bakımından da geçerlidir. Ayrıca Hükümet, yargılamayı yapan mahkemenin tanıkların duruşmaya katılmamalarına gerekçe olarak ikamet yerleri dışında başka nedenlere dayandığını ileri sürmemiştir.

71. Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında Mahkeme, yukarıda adı geçen tanıkların duruşmaya katılmamaları için herhangi bir haklı neden ortaya konulmadığı sonucuna varmaktadır.

(ii) *Duruşmaya katılmayan tanıkların verdikleri delillerin başvuranın mahkûmiyetinin tek veya belirleyici dayanağını oluşturup oluşturmadığı ya da bu bakımdan önemli bir ağırlık taşıyıp taşımadığı*

72. Mahkeme, ulusal mahkemelerin duruşmaya katılmayan tanıklar tarafından verilen delillerin önemini değerlendirmede gözlemlemektedir. Bu nedenle Mahkeme, bu hususta kendi değerlendirmesini yapacaktır. Bu bağlamda Mahkeme, başvuranın PKK üyeliğini kabul etmiş ve ceza yargılamaları boyunca bu tutumunu sürdürmüş olmasına rağmen, nihayetinde

mahkûm edilmesine neden olan silahlı eylemlere katıldığını sürekli olarak inkâr ettiğini kaydetmektedir. Bu ayırım somut olay bakımından kritik öneme sahiptir; zira söz konusu eylemlere katılım, başvuranın nihayetinde mahkûm edildiği suç olan mülga Ceza Kanunu’nun 125. maddesinde düzenlenen “Devlet topraklarının bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya yönelik faaliyetlerde bulunma” suçunun maddi unsurunun temelini oluşturmaktadır. Nitekim başvuranın mahkûmiyeti ve buna bağlı olarak müebbet hapis cezasına çarptırılması, PKK tarafından gerçekleştirilen şu üç silahlı saldırıya katıldığının tespitine dayanmaktadır: (i) 12 Eylül 1994 tarihinde Mazgirt’in Darıkent beldesinde altı öğretmen öldürülmesi; (ii) 13 Ekim 1994 tarihinde Uzuntarla köyünde Tunceli-Pülümür karayolunun kesilmesi ve güvenlik güçleriyle silahlı çatışmaya girilmesi ve (iii) 12 Ağustos 1995 tarihinde Mazgirt-Hiran Dağı bölgesinde (Danzik ormanları) güvenlik güçleriyle silahlı çatışmaya girilmesi.

73. Yargılamayı yapan mahkemenin gerekçesinde açıkça belirttiği üzere, başvuranın yukarıda belirtilen üç silahlı saldırıya katıldığı, tanıkların ikamet ettikleri şehirlerdeki mahkemeler önünde verdikleri ifadelere dayanılarak tespit edilmiştir. Buna göre, duruşmaya katılmayan tanıkların ifadeleri, başvuranın mahkûmiyeti bakımından en azından önemli ağırlık taşıyan deliller olarak değerlendirilmelidir.

(iii) Savunmanın karşı karşıya kaldığı engelleri telafi edecek yeterlikte dengeleyici faktörlerin mevcut olup olmadığı

74. Mahkeme, bu bağlamda şu unsurları ilgili görmektedir: yargılamayı yürüten mahkemenin söz konusu delillere yaklaşımı; başka suçlayıcı delillerin mevcut olup olmadığı ve bunların gücü; ayrıca duruşmada tanıkları doğrudan sorgulama imkânından yoksun kalınmasını telafi etmek amacıyla alınan usuli tedbirler (bk. yukarıda anılan *Schatschaschwili*, § 145 ve *Faysal Pamuk*, § 63).

75. Mahkeme bu bağlamda daha önce, tanıkların yargılamayı yapan mahkemede dinlenmeleri yerine ikamet ettikleri yer bakımından yetkili mahkemelerde dinlenmelerinin, hazır bulunmayan tanıkların duruşmaya katılmamaları için haklı nedenlerin bulunmadığı durumlarda usuli bir güvence işlevi göremeyeceği ve yargılamayı yürüten mahkemenin, bu tanıklardan delil elde etmeye yönelik alternatif tedbirleri değerlendirmeksizin bu yola başvurmaması gerektiği sonucuna varmıştır (bk. yukarıda anılan *Faysal Pamuk*, §§ 70-71).

76. Mevcut davada Mahkeme, *Faysal Pamuk* kararında ulaşılan sonuçlardan ayrılmayı gerektirecek herhangi bir neden görmemektedir. Zira Y.Ö. ve B.K.nın duruşmaya katılmamaları için haklı bir neden bulunmadığı gibi, savunma haklarına getirilen kısıtlamayı kesinlikle gerekli olanla sınırlayabilecek alternatif tedbirler de değerlendirilmemiştir.

77. Mahkeme ayrıca, ulusal mahkemelerin kararlarında, duruşmaya katılmayan tanıkların ifadelerine özel bir ihtiyatla yaklaşıldığını veya bu tanıkların yargılamayı yapan mahkeme önünde ifade vermemiş ve şahsen çapraz sorguya tabi tutulmamış olmalarının, söz konusu ifadelere daha az ağırlık verilmesine yol açtığını gösteren herhangi bir unsur bulunmadığını kaydetmektedir (bk. yukarıda anılan *Daştan*, § 31). Bu durum, başvuranın, aleyhinde suçlayıcı ifadelere bulunan hazır bulunmayan tanıkların güvenilirliğine itiraz etmiş olmasına rağmen geçerlidir. Dahası, yargılamayı yürüten mahkeme duruşmaya katılmayan tanıkları bizzat dinlememiş olmasına rağmen şu sonuca varmıştır: “Terör örgütü üyelerinin davranış tarzları, kendilerinin yargılandığı davalarda kendilerinin lehine sonuç doğuracak açıklamaları detaylarıyla anlatıp hukuki kazanımı elde ettikten sonra başka sanıklarla ilgili davalarda bu beyanlarından genellikle vazgeçmek biçiminde[dir]”. Yargılamayı yapan mahkeme bu değerlendirmeye dayanarak, duruşmaya katılmayan tanıkların ön soruşturma aşamasında verdikleri ifadeleri daha güvenilir bulmuş ve başvurunu mahkûm ederken bu ifadelere ağırlık vermiştir.

78. Mahkeme bu noktada, adil yargılanma hakkının, sanığın, nihayetinde davaya karar verecek olan hâkimin huzurunda tanıklarla yüzleşebilmesini gerektirdiğini yinelemektedir. Bunun nedeni, hâkimin bir tanığın tutumu ve güvenilirliği hakkında yaptığı gözlemlerin sanık açısından sonuç doğurabilecek olmasıdır. Bir tanığın güvenilirliğinin değerlendirilmesi, genellikle yalnızca kayda geçirilmiş ifadelerinin okunmasıyla gerçekleştirilemeyecek kadar karmaşık bir iştir (bk. yukarıda anılan *Daştan*, § 33 ve orada yapılan diğer atıflar).

79. Buna göre, yargılamayı yürüten mahkemenin, duruşmada haklı bir neden olmaksızın hazır bulunmayan tanıkların güvenilirliğine ilişkin değerlendirmesinin, yalnızca diğer mahkemeler tarafından alınmış yazılı ifade örneklerine dayanması, mevcut davada tespit edilen usuli eksikliği giderebilecek yeterli bir güvence olarak kabul edilemez. Aksi yönde bir değerlendirme, kuralın -yani “sanığın huzurunda yapılan kamuya açık bir duruşmada, çekişmeli yargılama ilkesi çerçevesinde sanık aleyhindeki tüm delillerin ortaya konulması ve incelenmesi” kuralının- yerine, bu kurala getirilen istisnanın, yani bu delillerin sanığın yokluğunda incelenmesinin geçirilmesi anlamına gelecektir.

80. Her hâlükârda Mahkeme, yargılamayı yürüten mahkeme tarafından ileri sürülen gerekçelerin ilgili kabul edilebileceğini varsaymaya hazır olmakla birlikte, söz konusu gerekçelerin kapsamının genişliği ve tanıkların doğrudan dinlenmesinin sağlayabileceği katkının tamamen dışlanmış olması nedeniyle bunları yeterli bulamamaktadır. Zira tanıkların doğrudan dinlenmesi, yargılamayı yürüten mahkemenin üyelerine ve savunmaya, hazır bulunmayan tanıkların güvenilirliği, inandırıcılığı ve tutumları hakkında kendi izlenimlerini edinme fırsatı sağlayacak ve savunmaya bu tanıkları sorgulama imkânı verecekti.

81. Mahkeme ayrıca, duruşmaya katılmayan tanıklar tarafından verilen delillerin, yargılamayı yapan mahkemenin başvuranın PKK tarafından gerçekleştirilen üç silahlı saldırıya katıldığı yönündeki sonucuna ulaşmasında

en azından önemli bir ağırlık taşıdığını daha önce tespit etmiştir. Bu sonuca ulaşılrken dayarılan diğér deliller, yani olay tutanakları ile başvuranın PKK içindeki konumu, duruşmaya katılmayan tanıkların ifadelerinin delil olarak kabul edilmesinin başvuran hakkındaki ceza yargılamalarının hakkaniyeti üzerindeki olumsuz etkisini gidermeye yeterli olmamıştır.

82. Son olarak Mahkeme, Hükümetin, savunmanın duruşmaya katılmayan tanıkların güvenilirliğine ve beyanlarının doğruluğuna itiraz ederken karşılaştığı güçlüğü dengelemeye yeterli kabul edilebilecek herhangi bir unsura işaret etmediğini kaydetmektedir.

83. Yukarıdaki hususlar ışığında Mahkeme, hazır bulunmayan tanıkların duruşmaya herhangi bir haklı neden olmaksızın katılmamalarının ve yargılamayı yapan mahkemenin, başvuranın söz konusu ifadelerin güvenilirliğine ve doğruluğuna itiraz edebilmesini sağlayacak gerekli usuli güvenceleri uygulamaksızın, bu tanıkların ifadelerine dayanarak başvurayı mahkûm edip müebbet hapis cezasına çarptırmasının birlikte değerlendirildiğinde, başvuran hakkındaki ceza yargılamalarının genel hakkaniyetini telafisi imkânsız biçimde zedelediği sonucuna varmaktadır.

84. Buna göre, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının (d) bendi ihlal edilmiştir.

IV. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

85. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme veya Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat, Masraflar ve Giderler

86. Başvuran, 11 Nisan 2014 tarihinde sunduğu adil tazmine ilişkin taleplerinde, diğerlerinin yanı sıra, adil yargılanma hakkını ihlal eden yargılamalar sonucunda on dört yıldan uzun bir süre ceza infaz kurumunda kaldığını belirterek manevi tazminat olarak 40.000 avro talep etmiştir. Başvuran, Mahkemenin 22 Ekim 2024 tarihinde başvuruyu yeniden dava listesine kaydetmesinden sonra sunduğu görüşlerinde, Mahkemeden 2014 yılında ileri sürdüğü adil tazmin taleplerini kabul etmesini istemiştir.

87. Hükümet, söz konusu taleplerin aşırı olduğunu ve Mahkemenin içtihadına aykırı düştüğünü ileri sürerek bunlara itiraz etmiştir.

88. Mahkeme, mevcut başvurunun 23 Mayıs 2019 tarihinde kayıttan düşürülmesine ilişkin kararının, Hükümetin 6 Eylül 2018 tarihli tek taraflı deklarasyonuna dayandığını kaydetmektedir. Söz konusu deklarasyonda, başvurana maddi ve manevi zarar ile masraf ve giderler karşılığında önerilen 500 avroluk tazminat miktarının benzer davalarda hükmedilen miktarlarla uyumlu olduğu kabul edilmiştir (bk. yukarıda anılan *Aykaç*, § 18). Bu böyle olmakla birlikte ve başvuranın ne başvurunun yeniden dava listesine kaydedilmesi talebinde ne de başvurunun yeniden dava listesine kaydedilmesinden sonra sunduğu görüşlerde maddi tazminat ya da masraf ve giderlere ilişkin herhangi bir talepte bulunmadığı dikkate alındığında, Mahkeme maddi tazminat veya masraf ve giderler hakkında ayrıca karar verilmesini gerektiren bir neden görmemektedir.

89. Bununla birlikte Mahkeme, manevi zarar bakımından, davanın istisnai koşullarını dikkate almaktadır. Bu koşullar şunlardır: (i) Hükümetin, mevcut davada incelenen şikâyetler bakımından ihlal bulunduğunu kabul ettiği 6 Eylül 2018 tarihli tek taraflı deklarasyonu -ki bu deklarasyon Mahkemenin 23 Mayıs 2019 tarihinde bu davayı kayıttan düşürmesine yol açmıştır-; (ii) ulusal mahkemelerin daha sonra, Hükümetin

taahhütlerine rağmen, başvuranın ceza yargılamalarının yeniden açılması talebini reddetmesi ve (iii) Anayasa Mahkemesinin bu eksikliği gidermemesi.

90. Yukarıdaki hususlar ışığında ve hakkaniyete uygun olarak karar veren Mahkeme, başvurana manevi zarar karşılığında, ödenebilecek her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, 1.500 avro ödenmesine hükmetmektedir. Bu miktar, Hükümetin 6 Eylül 2018 tarihli tek taraflı deklarasyonu uyarınca başvurana daha önce ödenmiş veya ödenmesi kararlaştırılmış herhangi bir miktara hanel getirmemektedir.

91. Bununla birlikte Mahkeme, başvuranın talep etmesi halinde, Sözleşme'nin 6. maddesinin gereklerine uygun olarak yeniden yargılama yapılmasının en uygun giderim yolu olacağını yinelemektedir (bk. *Soytemiz/Türkiye*, no. 57837/09, § 64, 27 Kasım 2018 ve *Süleyman/Türkiye*, no. 59453/10, § 110, 17 Kasım 2020).

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna;
2. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının (c) bendinin ihlal edildiğine;
3. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının (d) bendinin ihlal edildiğine;
4.
 - (a) Davalı Devlet tarafından, başvurana, kararın Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek üzere, yansıtılabilecek tüm vergiler hariç, manevi tazminat olarak 1.500 avro (bin beş yüz avro) ödenmesine,

(b) Yukarıda bahsi geçen üç aylık sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme gününe kadar geçen sürede, yukarıda bahsedilen miktara, Avrupa Merkez Bankasının söz konusu dönem için geçerli olan marjinal faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle elde edilecek oran üzerinden basit faiz uygulanmasına;

5. Başvuranın adil tazmine ilişkin diğer taleplerinin reddedilmesine *karar vermiştir.*

İşbu karar İngilizce olarak tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 9 Aralık 2025 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdürü

Arnfinn Bårdsen
Başkan